

SIVISTYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 14/2009 vp

Valtioneuvoston selvitys: Euroopan unionin uuden kestävän kasvu — ja työllisyysstrategian painopisteet — Lissabonin strategian jatko vuoden 2010 jälkeen

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 14 päivänä lokakuuta 2009 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen Euroopan unionin uuden kestävän kasvu- ja työllisyysstrategian painopisteet — Lissabonin strategian jatko vuoden 2010 jälkeen (E 128/2009 vp) sivistysvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylitarkastaja Karoliina Tikka, opetusministeriö
- professori Yrjö Neuvo.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

EU-ministerivaliokunnan linjaamien painopisteiden mukaan panostaminen koulutukseen, tutkimukseen ja innovaatioihin (ns. osaamiskolmio) on keskeistä EU:n kilpailukyvyille. Osaamis potentiaalia on hyödynnettävä paremmin ja tuottavuutta on tehostettava. Osaamiskolmioon panostaminen on myös jatkossa keskeistä tietoon ja osaamiseen perustuvan yhteiskunnan ja talouden kehittämisessä.

Sivistysvaliokunta korostaa, että osaamiskolmiossa kaikkien kolmen tekijän tulee olla tasapainossa. Huippututkimuksen ja innovaatioiden rinnalla tulee perustutkimuksen olla kunnossa ja koulutuksen tulee olla huippulaatuista. Valiokunta pitää tärkeänä koulutuksen vahvistamista osaamiskolmiossa. Euroopan unionissa tulee

kiinnittää erityistä huomiota koko koulutusketjun laatuun ja sen kehittämiseen. Korkeakoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen rinnalla tulee jatkossa korostaa yhtäläillä myös varhaiskasvatuksen ja peruskoulutuksen merkitystä.

Valiokunta viittaa innovaatiopoliittisesta selonteosta antamaansa lausuntoon (SiVL 1/2009 vp — VNS 5/2008 vp), jonka mukaan Suomen koulutusjärjestelmää kehitetään kokonaisuutena edelleen siten, että se tukee entistä paremmin kansainvälisesti kilpailukykyisen, laajan ja monialainen osaamisperustan kehittämistä ja uudistumista sekä innovaatiokapasiteettimme mahdollisimman laajaa hyödyntämistä. Koulu- ja yliopisto-organisaatioita tulisi tavoitteellisesti rakentaa innovatiivisiksi yhteisöiksi — innovatiivisuuden tulisi olla läpäisevä, pedagoginen tavoite. Koulutuksen tulee kehittää ja mahdollis-

taa oppilaissa ja opiskelijoissa oma-aloitteisuutta, uskaltamista, muutoksensietokykyä ja myös mahdollisuutta epäonnistua sekä kykyä kannustaa muita ja kykyä ymmärtää kokonaisuuksia.

Suomen etu vaatii syvällistä osaamista. Tämä edellyttää muun muassa tukea pitkäkestoisille ja globaaleja ilmiöitä tutkiville tutkimusohjelmille. EU-maiden kesken on sovittu tutkimus- ja kehittämismenojen vähimmäistavoitteeksi 3 prosenttia bruttokansantuotteesta, mutta tämän merkitys on ollut toimia lähinnä poliittisena kannustimena niille jäsenmaille, jotka eivät tätä tasoa ole saavuttaneet. Suomessa nämä menot ovat noin 3,5 prosenttia. Asiakirjan mukaan tutkimus- ja kehittämistoiminnan mittaristoa ja seurantaa on uudistettava niin, että ne kattavat koko innovaatioketjun. Valiokunta viittaa eduskunnan lausumaan innovaatiopoliittisen selonteon yhteydessä. Sen mukaan eduskunta edellyttää, että Suomen innovaatiopoliittikan toteuttamisen edellyttämät voimavarat turvataan ja tutkimusrahoitus nostetaan kohti 4 %:n bruttokansantuoteosuutta hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti (TaVM 6/2009 vp — VNS 5/2008 vp).

Valiokunta korostaa tutkimus- ja kehittämisvoimavarojen kokoamista ja tutkimustoiminnan suuntaamista vaikuttavuudeltaan merkittäviin hankkeisiin. Tutkimus- ja kehittämistoiminnassa tulee vaikuttavuuden lisäämiseksi kehittää erilaisia rahoitusmalleja, ja muun muassa alue- ja rakennerahastoja voidaan käyttää innovaatioiden tukeen. Tulosten tuotteistamisen ja kaupallistamisen helpottamiseksi tulee patenttijärjestelmää kehittää aidosti yhtenäiseksi eurooppalaiseksi järjestelmäksi. On huolehdittava myös siitä, että hankemenettelyjen joustavuutta lisätään ja vähennetään hallinnointikustannusten osuutta hankkeiden kokonaiskustannuksista.

Valiokunta yhtyy kestävän kehityksen valtavirtaistamista koskevassa komission tiedonannossa todettuun siitä, että tutkimus- ja kehitystyöhön tulee panostaa, sillä uusia osaamisalueita tarvitaan ilmastonmuutoksen torjunnassa sekä siirryttäessä yhä materiaali- ja energianiukempiin tuotantorakenteisiin.

Tämän lisäksi tulee panostaa sekä EU:n laajuisesti että Suomessa tutkijoiden kansainväli-

sen liikkuvuuden ja tutkijoiden kansainvälistymistä mahdollistavien tukijärjestelmien kehittämiseen ja kansainvälisen tutkimusyhteistyön laajentamiseen. Kilpailukyky perustuu nyt ja tulevaisuudessa yhä enemmän korkeaan osaamiseen eli inhimilliseen pääomaan. Se edellyttää olosuhteiden muuttamista houkutteleviksi niin tutkimukselle ja kehitystyölle kuin innovaatio-toiminnallekin. Myös suvaitsevalla yleisellä ilmapiirillä on merkittävä osuus kansainvälistymiselle ja kilpailukyvyn ja luovan ilmaston synnylle.

Hyvinvointipoliitiikka tukee kilpailukykyä, koska ilman hyvinvoivia kansalaisia ja työntekijöitä ei ole menestyviä yrityksiä. Kansallisen hyvinvointijärjestelmämme eräs tukipilari on ns. kolmannen sektorin kansalaisjärjestötoiminta. Sen kautta tarjottavat palvelut muodostavat tärkeän osan kansalaisille suunnattuja sivistys-, sosiaali- ja terveyspalveluja. Valiokunta pitää välttämättömänä, että kolmannen sektorin toimintaedellytykset turvataan myös kilpailua ja kilpailukykyä korostavassa EU:ssa.

Asiakirjan mukaan uusi strategia on erotettava selkeästi kahteen osaan: yhtäältä EU-tason asioihin, jotka ovat yhteisön toimivallassa, ja toisaalta niihin asioihin, joista kansalliset hallitukset päättävät. Tämä erottelu selkeyttäisi toimivaltajakoa ja vastuusuhteita. Sivistysvaliokunta korostaa tässäkin yhteydessä, että maamme koulutuspolitiikan tavoitteena tulee olla kattava korkeatasoinen koulutus, jonka perustan muodostaa vahva ja laadukas varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus sisältäen myös kattavan erityisopetuksen. Se on välttämätön edellytys hyvälle oppimiselle. Myös ammatillinen koulutus on keskeinen väline kilpailukykyisen osaamisen tulosten tuottamisessa. Koulutus on jatkossakin säilytettävä kansallisessa päätöksenteossa, jotta osaamisen taso ja siihen perustuva maamme kilpailukyky voi kehittyä vahvasti omista lähtökohdistamme ja vahvuuksistamme käsin. EU:n tasolla maamme voi ottaa aktiivisen roolin koulutuksen laadun ja menestyksen avaintekijöiden kehittämisessä EU:ssa. Näitä ovat muun muassa opettajankoulutuksen kehittäminen korkealle tasolle ja peruskoulutuksen oppilaan oppimista tu-

kevien olosuhteiden edistäminen. Suomessa tulee nähdä myös mahdollisuudet koulutukseen liittyvän suomalaisen tiedon ja osaamisen tuoteistamiseen ja kaupallistamiseen.

Hallituksen linjauksissakin nähdään vaarana syrjäytymisen lisääntyminen erityisesti taloudellisesti vaikeina aikoina. Sivistysvaliokunta on käsitellyt tarvittavia kansallisia toimenpiteitä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi muun muassa lausunnossaan opetusministeriölle ja so-

siaali- ja terveysministeriölle (SiVL 10/2008 vp).

Lausunto

Lausuntonaan sivistysvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 12 päivänä marraskuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Raija Vahasalo /kok
vpj. Tuomo Hänninen /kesk
jäs. Outi Alanko-Kahiluoto /vihr
Paavo Arhinmäki /vas (osittain)
Timo Heinonen /kok
Anneli Kiljunen /sd
Sanna Lauslahti /kok

Mikaela Nylander /r
Lauri Oinonen /kesk
Tuula Pelttonen /sd
Leena Rauhala /kd
Pauliina Viitamies /sd (osittain)
vjäs. Ilkka Kantola /sd.

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila,
valiokuntaneuvos Kaj Laine.